

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
----------	---

Bûselik 11

Συμπεθέρα / Πέρα στου χωριού τη βρύση / Ικαριώτικος	12
Μαζωμένος	13
Από ξένο τόπο	14
Φωτιές	16

Hicaz 17

Ömrüm bitirmiş virânemiyem (İlâhî)	18
Nice bir uyursun uyanmaz mısın? (İlâhî)	18
Dağlar ile (İlâhî)	19
Buyruğun tut rahmânın (İlâhî)	19
Zümre-i nacileriz (Nefes)	20
Naz Bari	21
Hicaz Sırto (Sultan Abdülaziz Han)	22
Hicaz Oyun Havası (Sükrü Tunar)	24
Hicaz Saz Semâisi (Refik Talât Alpman)	26
Hicaz Son Yürük Semâî (Meçhul)	28
Ταταυλιανός συρτός	29
Αζιζές συρτός	30
Γεραγώτικος συρτός	31
Χιτζάζ Μαντηλάτος	32
Ολμάζ / Από τα γλυκά σου μάτια	34
Έναν καιρό επήγαινα	36
Βαρύς Ρεθεμινιώτικος / Δακρύζω με παράπονο	37
Μάτια μου / Σαν πας στα ξένα	38
Καλέ συ Παναγιά μου	40
Τα ματάκια σου τα δυο / Ελενίτσα	42
Αχ βρε θάλασσα κακούργα / Θάλασσα λυτήσου	44
Προσφυγάκι / Δερβισάκι	45
Αψιλίες	46
Hicaz Havası (Ευγένιος Βούλγαρης)	47
Hicaz Maqsum (Ross Daly)	48

Uşşâk-Muhayyer 51

Bu akl ü fikr ile Mevla'm bulunmaz (İlâhî)	52
Urum'da Acem'de âşık olduğum (İlâhî)	52
Sana insan, zaman, kâinât âşık (İlâhî)	52
Haydar, haydar (İlâhî)	53
Şubhu ey gönül çekelüm gülbank (Nefes)	53
Uşşâk Saz Semâisi (Neyzen Salih Dede)	54
Muhayyer Saz Semâisi (Tanbûri Cemil Bey)	56
Κέρνα μας	58
Ντε βρε ντε	59
Ανάθεμα τον αίτιο	60
Μανώλαρος	62
Έρι πάλι	64
Τούτες οι μέρες	65
Αμπελοκουτσούρα	66
Κυρά μ' κι αρχοντοπούλα	67
Όσο βαρούν τα σίδερα	68
Απάνω στην τριανταφυλλιά	69
Έρχομαι και συ κοιμάσαι / Λιβισιανή μου πέρδικα	70
Σύρτε μάτια μ'	72
Καρσιλαμάς Τιρκεντέ	73
Σηλυβριανός καρσιλαμάς	73
Τέσσερα μάτια δυο καρδιές	74
Της τριανταφυλλιάς τα φύλλα	76
Το γεφύρι της Δράμας	77
Θα σπάσω κούπες	78
Ως και τα παραθύρια σου	80
Ψαράδες / Σε καινούργια βάρκα μπήκα	81
Μην ορκίζεσαι βρε ψεύτρα	82
Αρμενίτσα	83
Αχ, μελαχροινό	84
Φόρα τα μαύρα, φόρα τα	86
Η έμορφη Αττάλεια	88
Πατρούνιο	89
Ράικος	90

Hüseynî	93
Can-ü dilde hâne kıldın (İlâhî)	94
Haktan inen şerbeti (İlâhî)	94
Severim ben seni candan içeri (İlâhî)	95
İptidâdan yol sorarsan (Nefes)	95
Uyur idik uyardılar (Nefes)	96
Hüseynî Saz Semâîsi (Αντώνης Κυριαζής)	97
Hüseynî Peşrev (Αντώνης Κυριαζής)	98
Hüseynî Saz Semâîsi (Kemani Tatyos Efendi)	100
Τα ξύλα	102
Παλιός καρσιλαμάς Μυτιλήνης	103
Πηγιανό / Αδραμυτιανό ζεϊμπέκικο	104
Κιόρογλου	105
Μοναχογιός ο Κωσταντής	106
Δεν είν' αυγή να σηκωθώ	108
Σίνα μου	109
Το παλιάμπελο	110
Βάλε με στην αγκαλιά σου	112
Hüseynî Curcuna (Βικτωρία Τάσκου)	113
Irmak (Yurdal Tokcan)	114
Keesher Bar (Ara Dinkjian)	116

Râst	119
Dil hânesi pür-nur olur (İlâhî)	120
Mualla gavsi sübhani (İlâhî)	120
Aşkinla çak olsa bu ten (İlâhî)	120
Cem olmuş dervişleri (İlâhî)	121
Derdim çoktur (Nefes)	121
Râst Nakış Beste (Abdülkâdir Merâğî)	122
Râst Peşrev, Murassa	124
Râst Zeybek (Tanbûri Cemil Bey)	126
Râst Peşrev No 1	127
Απτάλικο Ραστ	128
Καναρίνι μου γλυκό	130

Segâh	131
Âlemler nûra gark oldu (İlâhî)	132
Gaflet ile hakk'ı buldum diyenler (İlâhî)	132
Sordum sarı çiçeğe (İlâhî)	133

Aşk olsun meydan görene (Nefes)	133
Segâh Saz Semâîsi (Nâyi Osman Dede)	134
Χίλια καλώς ορίσατε	135
Μπαρμπούνι μου θαλασσινό	136
Τσακιτζής	138
Σαν εγύριζα απ' την Πύλο	140

Sabâ	141
Ağla gözüm ağla (İlâhî)	142
Gelin ey kardeşler gelin (İlâhî)	142
İsm-i Sübhan virdin mi var / Ötme Bülbül (İlâhî)	142
Αγναγί tuttum yüzüme (Nefes)	143
Güzel âşık (Nefes)	143
Sabâ Oyun Havasi (Γιώργος Μπατζανός)	144
Sabâ Saz Semâîsi (Neyzen Aziz Dede)	145
Εσύ κοιμάσαι στα σεντονάκια	146
Κανελόριζα	147
Σάλα σάλα	148
Αμάν Ντόκτορ	149

Kürdi - Acem Kürdi	
Muhayyer Kürdi	151
Αλατσοσιανέ μου αγέρα / Καληνυχτιά	152
Κάηκε κι ένα σχολείο	153
Μανάκι μου	154
Μήλο μου και μανταρίνι	155
Δώδεκα χρονών κορίτσι	156
Σ' το 'πα και στο ξαναλέω	157
Πονεμένη καρδιά / Σαν είχες άλλον στην καρδιά	158
Acem Kürdi (Ross Daly)	159

Nihâvend	161
Şeyhimin illeri (İlâhî)	162
Güzel aşık cevrimizi çekemezsin demedim (İlâhî)	162
Ben sanırdım âlem içre hiç bana yer kalmadı (İlâhî)	163
Hakdır Allah'ım Muhammed mahım (İlâhî)	163
Kimseye etmem şikayet (Kemani Serkis Efendi)	164
Nubar Nubar	165

Dzage Bunch	166
Longa Riad (Riad Sunbati)	167
Nihâvend Saz Semâisi (Mes'ud Cemil Bey)	168
Nihâvend Saz Semâisi (Ömer Altuğ)	170
Μαρς της νύφης	172
Μενεξέδες και ζουμπούλια	173
Nihâvend Saz Semâisi (Ευγένιος Βούλγαρης)	174
Nihâvend Sirto (Ευγένιος Βούλγαρης)	175
Σπουργίτης (4. Hâne) (Χρήστος Μπάρμπας)	176

Nev-Eser 177

Âlem yüzüne (Nefes)	178
Nev-Eser Peşrev (Neyzen Yusuφ Paşa)	179
Ένα τρεχαντηράκι	180
Γιατί να με γελάσεις	181
Λύχνος (Κέλυ Θωμά)	182

Nikrîz 183

Hak bir gönül verdi bana (İlâhî)	184
Nikrîz Longa (Tanbûri Cemil Bey)	185
Nikrîz Peşrev (Ali Ufkî Bey-Bobowski)	186
Απόψε στο δικό σου μαχαλά	187

Hicazkâr 189

Taşdı rahmet deryası (İlâhî)	190
Hicazkâr Sirto (Tanbûri Kadı Fuat Efendi)	190
Yağcılar Zeybeği	191
Hicazkâr Saz Semâisi (Kemal Niyâzi Seyhun)	192
Hicazkâr Saz Semâisi (Tanbûri Cemil Bey)	194
Μπαμ	196
Μπουρνοβαλιός μανές / Και γιατί δε μας το λες	198
Μ' έχεις μπερντεμένο	200

Διάφορα μακάμ 201

Sultanî Yegâh Sirto (Refik Fersan)	202
Sultanî Yegâh Saz Semâisi (Nedim Ağa)	203

Bayati Saz Semâisi (Ibrahim El Aryan)	204
Ferahfezâ Saz Semâisi (Şerif Muhiddin Targan)	206
Ελεύθερος συγκαθιστός	207
Πέργαμος	208
Σαν τα μάρμαρα της Πόλης	210
Parfum de Gitane	211
Olasonic (Γιώργος Παπαϊωάννου)	212
Ο κουρσάρος (Περικλής Παπατετρόπουλος)	213
Ferahfezâ Saz Semâisi (Βικτωρία Τάσκου)	214
Kürdüli Hicazkâr Saz Semâisi (Βικτωρία Τάσκου)	215

Παραρτήματα 217

A. ΤΟΥΡΚΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ	218
B. ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ	240
Γ. ΧΑΡΤΕΣ	246
Δ. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΙΩΝ	250
Αλφαβητικά	250
Ανά μακάμ	254
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	260
ΠΗΓΕΣ	261
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ	263

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτό το βιβλίο υπάρχουν συγκεντρωμένα 166 μουσικά κομμάτια τροπικής μουσικής της ανατολικής Μεσογείου, επώνυμης και ανώνυμης δημιουργίας από τον 14ο μέχρι και τον 21ο αιώνα. Πρόκειται ως επί το πλείστον για κομμάτια από τις περιοχές των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, της Μικράς Ασίας, της Θράκης και της Κρήτης, το πρώιμο ρεμπέτικο, της σμυρναϊκής και της πολιτικής σχολής, τη λόγια μουσική της Κωνσταντινούπολης της οθωμανικής περιόδου, τη θρησκευτική μουσική παράδοση των σούφι (ιλαχί και νεφές) και έργα σύγχρονων συνθετών/συνθετριών.

Είναι ένα ρεπερτόριο το οποίο λίγο έως πολύ μοιράζονται οι μουσικοί που ενδιαφέρονται τόσο για τις συγκεκριμένες μουσικές παραδόσεις όσο και για τη σύγχρονη συνθετική δημιουργία στον χώρο της τροπικής μουσικής. Αν και άμεσα απευθύνεται σε μουσικούς που παίζουν ούτι, κανονάκι, νέυ, βιολί, πολιτική λύρα και πολιτικό λαούτο, ταυτόχρονα αποτελεί ένα εργαλείο μελέτης και ερμηνείας, αλλά και διδασκαλίας, για οποιονδήποτε/οποιαδήποτε μουσικό.

Το βιβλίο περιέχει κομμάτια απλά, για αρχάριους/αρχάριες, αλλά και αυξημένης δυσκολίας, για όλα τα επόμενα επίπεδα, καθώς και τη μετάφραση/ελεύθερη απόδοση στα ελληνικά των στίχων τραγουδιών της τουρκικής ή της μεικτής αραβοπερσικής οθωμανικής γλώσσας για όσους/όσες μουσικούς ενδιαφέρονται εις βάθος για αυτή τη μουσική αλλά δεν γνωρίζουν τις αντίστοιχες γλώσσες. Επειδή απευθύνεται και στις νεότερες γενιές μουσικών, το βιβλίο περιλαμβάνει την ερμηνεία λέξεων που πιθανόν τους είναι άγνωστες, καθώς και ένα μικρό λεξικό όπου αναπτύσσονται εν συντομία ορισμένες έννοιες σχετικές με τον μουσικό πολιτισμό του ρεπερτορίου που παρουσιάζεται. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει παράρτημα με χάρτες στους οποίους παραπέμπουν αρκετές παρτιτούρες.

Το παρόν βιβλίο δημιουργήθηκε παράλληλα με το βιβλίο *Το ούτι και ο κόσμος του – Ιστορικά στοιχεία, πράξη, θεωρία*, εκδόσεις Fagotto Books, Αθήνα 2023, της ίδιας συγγραφέως. Τα δύο βιβλία συνδέονται και αλληλοσυμπληρώνονται, ειδικά όσον αφορά τα μακάμ και την οργάνωσή τους, αλλά και τους ρυθμούς και τα ουσούλ που παρουσιάζονται.

- Οι παρτιτούρες που ακολουθούν μεταγράφηκαν από εμένα λαμβάνοντας υπόψιν: α) τις ηχογραφήσεις των σημαντικότερων εκτελεστών της κάθε παράδοσης, και β) παρτιτούρες οι οποίες ήδη υπάρχουν στη βιβλιογραφία και στο διαδίκτυο. Οι μεταγραφές αυτές έγιναν πάντα με οδηγό την προσωπική μου αισθητική προσέγγιση, αφουγκραζόμενη ταυτόχρονα και τις πρακτικές ανάγκες της διδασκαλίας.

Ορισμένες από τις παρτιτούρες των σύγχρονων έργων παρατίθενται αυτούσιες, όπως μου δόθηκαν από τους συνθέτες/συνθέτριές τους, ενώ σε άλλες παρενέβην η ίδια με τη σύμφωνη γνώμη τους. Το σύνολο των σύγχρονων έργων παρουσιάζεται με την άδεια των συνθετών/συνθετριών τους.

- Τα κομμάτια είναι οργανωμένα σε δώδεκα ενότητες, ανά μακάμ. Στην αρχή κάθε ενότητας τα πρώτα κομμάτια είναι μικρής δυσκολίας, ως επί το πλείστον **ιλαχί** και **νεφές**, και προσφέρονται για μια πρώτη γνωριμία και εξοικείωση με τα μακάμ. Μετά από αυτές τις δώδεκα ενότητες κομματιών, υπάρχει μία ακόμα η οποία περιλαμβάνει κομμάτια που ανήκουν σε άλλα μακάμ, αλλά και κομμάτια που δεν μπορούν να ενταχτούν σε κάποιο από αυτά.
- Χρειάζεται να σημειωθεί ότι η πρώτη ενότητα έχει ονομαστεί συμβατικά *Bûselik*. Ίσως θα ταίριαζε περισσότερο ο τίτλος «ψευτο-bûselik», καθώς τα περισσότερα κομμάτια που περιέχει στην πραγματικότητα δεν ανήκουν στο *Bûselik*, αλλά του μοιάζουν με κάποιον τρόπο. Η επιλογή αυτή έγινε για λόγους καθαρά διδακτικούς, καθώς απλοποιεί τη διαδικασία εκμάθησης, στο αρχάριο επίπεδο, τόσο του οργάνου όσο και

της ανάγνωσης της παρτιτούρας, αλλά και την κατανόηση βασικών αρχών της θεωρίας. Συγκεκριμένα, από τα τέσσερα κομμάτια που εμφανίζονται σε αυτή την ενότητα μόνο ο «Μαζωμένος» ακολουθεί τα βήματα του μακάμ Bûselik. Τα κομμάτια «Από ξένο τόπο» και «Φωτιές» ανήκουν στο Nihâvend, ενώ η «Συμπεθέρα» στο Uşşâk.

- Σε ορισμένες παρτιτούρες εμφανίζονται βελάκια που δείχνουν την κίνηση της πέννας (θέση και άρση) και απευθύνεται στους μουσικούς που παίζουν νυκτά όργανα.
- Σε ορισμένες παρτιτούρες υπάρχουν συμβολισμοί που απευθύνονται μόνο στους μουσικούς που παίζουν ούτι. Η πρώτη περίπτωση αφορά στη γραμμή του legato, η οποία δεν χρησιμοποιείται με τον κλασικό τρόπο αλλά δηλώνει ότι το δάχτυλο που πατάει στην πρώτη νότα της λεγκατούρας παραμένει πατημένο στη χορδή μέχρι να παιχτούν και οι υπόλοιπες νότες της. Η δεύτερη περίπτωση αφορά στους αριθμούς που εμφανίζονται πάνω από νότες, οι οποίοι δηλώνουν το δάχτυλο με το οποίο παίζεται η εκάστοτε νότα στο ούτι.
- Οι λέξεις με έντονα γράμματα παραπέμπουν στο ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ.
- Στις παρτιτούρες τούρκικων κομματιών των οποίων ο συνθέτης ή ο στιχουργός είναι άγνωστος, αναγράφεται η λέξη meçhul (=άγνωστος).
- Καθώς ένα μέρος του ρεπερτορίου είναι τούρκικο, θεωρείται χρήσιμο εδώ να γίνει αναφορά για τον τρόπο που προφέρονται κάποια γράμματα από το τουρκικό αλφάβητο. Το c προφέρεται με παχύ «τζ», το ç με παχύ «τσ», το ğ με μαλακό «γ», το i με κλειστό «ι», το ö με κλειστό «ο», το ş με παχύ «σ» και το ü με κλειστό «ου».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: Οι λέξεις hıcaz, acem και curcuna προφέρονται χιτζάζ, ατζέμ και τζούρτζουνα (με παχύ «τζ»). Οι λέξεις çargah, çarğa και çiftetelli προφέρονται τσαργκιά(χ), τσάρπμα και τσιφτετέλι (με παχύ «τσ»).

INTRODUCTION

This book presents a collection of 166 musical pieces from the Eastern Mediterranean modal tradition, compositions of both known and unknown authorship created between the 14th and 21st century. They are sourced mostly from the islands of the east Aegean, from Asia Minor, Thrace and Crete and the early rembetiko tradition, from Smyrna and Constantinople's music schools as well as from Ottoman secular music, Sufi devotional songs (Ilahi and Nefes), even music being produced today. Its a repertoire already shared by artists exploring these historical musical heritages and contemporary composers working within them. Though intended primarily for oud, qanun, ney, violin, and Constantinople lyra and lute players, this book is a useful study, interpretation and teaching tool for all musicians.

Music scores range in difficulty from beginner to advanced level. Contemporary pieces are presented with the permission of their composers, in original form or with modifications made by the author for this edition.

Turkish musical scores of unknown origin are labelled meçhul as such.

Πάντοτε πίστευα πώς ή μουσική δέν θά 'πρεπε νά 'ναι άλλο από σιωπή, και μυστήριο τής σιωπής, πού αναζητάει μιάν έκφραση. Δέστε γιά παράδειγμα μία πηγή. Τό βουβό νερό γιομίζει τούς άγωγούς, συσσωρεύεται εκεί, ξεχειλίζει, και τό μαργαριτάρι πού πέφτει εΐναι ήχηρό. Πάντοτε μοϋ φαινόταν πώς ή μουσική δέν θά 'πρεπε νά 'ναι άλλο από τήν υπερχείλιση μίας μεγάλης σιωπής.

Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, Αλέξης

BÛSELİK

ΣΥΜΠΕΘΕΡΑ

ΠΕΡΑ ΣΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΤΗ ΒΡΥΣΗ-ΙΚΑΡΙΩΤΙΚΟΣ

Συρτός

Ικαρία

Πέ ρα σου χω ριού τη βρύ ση
τον Κα ριώ τι κοέ χουν στή σει
και χο ρεύ ουν κο πε λού δια
σαν τα δρο σε ρά λου λού δια

Πέρα του χωριού τη βρύση τον Καριώτικο έχουν στήσει,
και χορεύουν κοπελούδια, σαν τα δροσερά λουλούδια.

Δώσ' του, δώσ' του, δώσ' του πέρα,
δώσ' του φουστανιού σου αέρα,
δώσ' του, δώσ' του να γυρίσει κι ο χορός να νοστιμίσει.

Δώσ' του, δώσ' του παλληκάρι, σύρε το χορό με χάρη,
να καεί το πελεκούδι, με καριώτικο τραγούδι.

Χόρευε πανάθεμά σε, τα τακούνια μη λυπάσαι,
δωσ' του, δωσ' του και ας πάει, τούτη η γης θα μας εφάει.

Τούτη η γης που την πατούμε, όλοι μέσα θε να μπορούμε,
τούτη γης με τα χορτάρια, τρώει νιους και παλληκάρια.

Τον Καριώτικο χορό, πώς τον αγαπώ εγώ,
να χορεύω με χαρά δίπλα σ' όμορφη κυρά.

Πού θα πάμε συμπεθέρα, στον γιαλό για στον Αθέρα,
στον γιαλό θε να να βραχούμε, στο βουνό θε να χαθούμε.

Αχ κακό βρε συμπεθέρα, που 'εν ήρθες τη Δευτέρα,
μόνον ήρθες το Σαββάτο, που 'ταν όλα άνω κάτω.

1 Ικαρία (βλ. χάρτη 1, Β4)

2 Αθέρας είναι το βουνό (μικρή οροσειρά) της Ικαρίας, το όρος Πράμνος των αρχαίων, που αποτελεί τη «ραχοκοκαλιά» του νησιού.

ΜΑΖΩΜΕΝΟΣ

Χασαπιά

Λέσβος

The musical score is written in treble clef with a 2/4 time signature. It consists of six staves of music. The first staff is marked with a boxed 'A' and contains notes with 'v' and 'Λ' annotations above them. The second staff starts at measure 5 and ends with a double bar line. The third staff is marked with a boxed 'B' and contains notes with 'v' and 'Λ' annotations. The fourth staff starts at measure 13 and ends with a double bar line. The fifth staff is marked with a boxed 'Γ' and contains notes with 'v' and 'Λ' annotations. The sixth staff starts at measure 21 and ends with a double bar line.